

Síťová analýza aktérů v oblasti cirkulární ekonomiky v ČR

Autor: Anna Kárníková

Shrnutí: dokument shrnuje charakteristiku a postup při vytváření síťové analýzy aktérů (social network analysis) v České republice v oblasti aktérů zainteresovaných v oblasti cirkulární ekonomiky.

Struktura:

1. Charakteristika (str. 1)
2. Sběr dat (str. 2)
3. Analýza sociální sítě perspektivou sdílených afiliací (str. 2)
4. Seznam literatury (str. 6)

1. Charakteristika

Perspektiva sociálních sítí je vhodná pro celkový pohled a vizualizaci sítě (typy aktérů, vazby mezi nimi). Každá síť je tvořena uzly (*vertices*) a jejich vazbami (*edges*). Sociální sítě jsou sítě, kde uzly tvoří jednotlivci či organizace a propojení mezi nimi značí nejrůznější typy vztahů (emocionální, strukturální atp.). U takových sítí lze sledovat s použitím statistických, matematických a výpočetních metod strukturu sítě a další strukturální vzorce (Newman 2010).

V souladu se zásadami analýzy stakeholderů (Lelea et al. 2014) jsme provedli základní identifikaci aktérů s vazbou na téma cirkulární ekonomiky skrze řešerši aktérů pohybujících se v pracovních skupinách, platformách, konferencích a vzdělávacích programech věnujících se oběhovému hospodářství. U této skupiny pak proběhlo dotazníkové šetření s cílem identifikovat jejich pozici k dané tematice a vnímání bariér a příležitostí.

Uzly v námi sledované sociální síti představují jednotlivé organizace. S ohledem na velké množství aktérů v síti a potřebu zachytit základní topografii sítě (typy aktérů, hlavní uzly sítě), byla analýza sociální sítě provedena na základě vztahů daných přítomností aktérů ve výše uvedených platformách. Skrze tato data o členství byla vytvořena tzv. afilační síť (angl. *affiliation network*, nebo také *two-mode network*), která je tvořena dvěma typy uzlů: aktéry a skupinami, do kterých aktéři patří (Newman, 2010, p. 86). Tyto sítě mají dvě hlavní projekce - jedna z nich ukazuje propojení mezi platformami a druhá ukazující propojení mezi aktéry, kteří sdílejí členství ve stejných skupinách (Newman 2010). Pro zachycení sítě aktérů v oblasti oběhového hospodářství v České republice byla zvolena druhá možnost. V síti byly barevně odlišeny různé typy aktérů (neziskové organizace, státní instituce, samosprávy, soukromé firmy atp.) a rovněž vyznačeny strategicky významné pozice v síti – pozice tzv. brokerů (zprostředkovatelů, propojujících aktérů).

Brokeři mají díky své pozici v síti schopnost propojovat jinak málo propojené skupiny (Granovetter, 1973; Burt, 1992) a z této pozice mohou ovlivňovat tok informací v síti, mají lepší přehled o příležitostech v různých koutech sítě, mají "ptačí perspektivu" a mohou tak fungovat jako zprostředkovatelé mezi jednotlivými skupinami, efektivně budovat koalice nebo prostě odhalovat a využívat příležitosti vycházející ze širší sítě (Burt, 2000; Burt, 2004; Nooy et al., 2011). Pozici brokerů v síti lze identifikovat skrze měřítka centrality, které v síťové analýze

zachycují významné pozice uzlů/aktérů. Schopnost zprostředkovávat informace či kontrolovat jejich pohyb v síti je klíčová poloha, ve které skrze uzel prochází co největší množství cest, které propojují ostatní uzly v síti – jedná se o typ centrality s názvem středová mezipoloha (angl. *betweenness centrality*) (Ingold, 2011; Vignola et al., 2013; Newman, 2010). Uzly/aktéři s vysokou hodnotou středové mezipolohy tak budou mít v síti privilegované postavení z hlediska kontroly nad toků informací a zdrojů a budou mít proto také větší možnost tyto toky usměrňovat a/nebo využívat (Nooy et al., 2011; Faust, 1991).

2. Sběr dat

Prvním krokem byla identifikace aktérů s vazbou na cirkulární ekonomiku – za vazbu jsme pro účely výzkumu určili účast v pracovních skupinách, platformách, konferencích a dalších programech věnujících se oběhovému hospodářství. Protože odpadové hospodářství bylo a zůstává centrem debat o přechodu na oběhové hospodářství, zařadili jsme rovněž formace věnující se jemu. Seznam organizací a platforem je uvedený v kapitole 5.

Celkem je v těchto platformách angažováno 233 organizací a institucí, kterým byl rozeslán online dotazník. Další kontakty byly sbírány formou sněhové koule (otázka v dotazníku na relevantní aktéry a ověření kontaktů; žádost o rozeslání relevantním kontaktům, která byla mířena na koordinátorky/ry uvedených platforem). Online dotazník byl zpracován prostřednictvím nástroje pro dotazníková šetření Qualtrics. Celkem bylo sebráno 107 odpovědí, což představuje 46 % aktérů v síti. S ohledem na vysoké množství aktérů v síti proběhlo mapování celé sítě se zaměřením na vnímané bariéry formou dotazníku. Analýza aktérů a jimi vnímaných příležitostí a bariér v přechodu na cirkulární ekonomiku vychází z tohoto vzorku a je součástí následující kapitoly.

Na základě tohoto mapování bylo rozhodnuto o vybraných podsegmentech sítě, u kterých proběhne mapování bariér, příležitostí a technologií formou hloubkových rozhovorů. O výběru sektorů hovoří závěrečná kapitola této studie.

3. Analýza sociální sítě perspektivou sdílených afiliací

Síť afiliací byla sestavena skrze členství či účast v pracovních skupinách, platformách, konferencích a vzdělávacích programech věnujících se oběhovému hospodářství. Konkrétně jsme do databáze aktérů zařadili organizace a instituce, které se účastní následujících platforem (v závorce jsou uvedeny kódy využité v analýze):

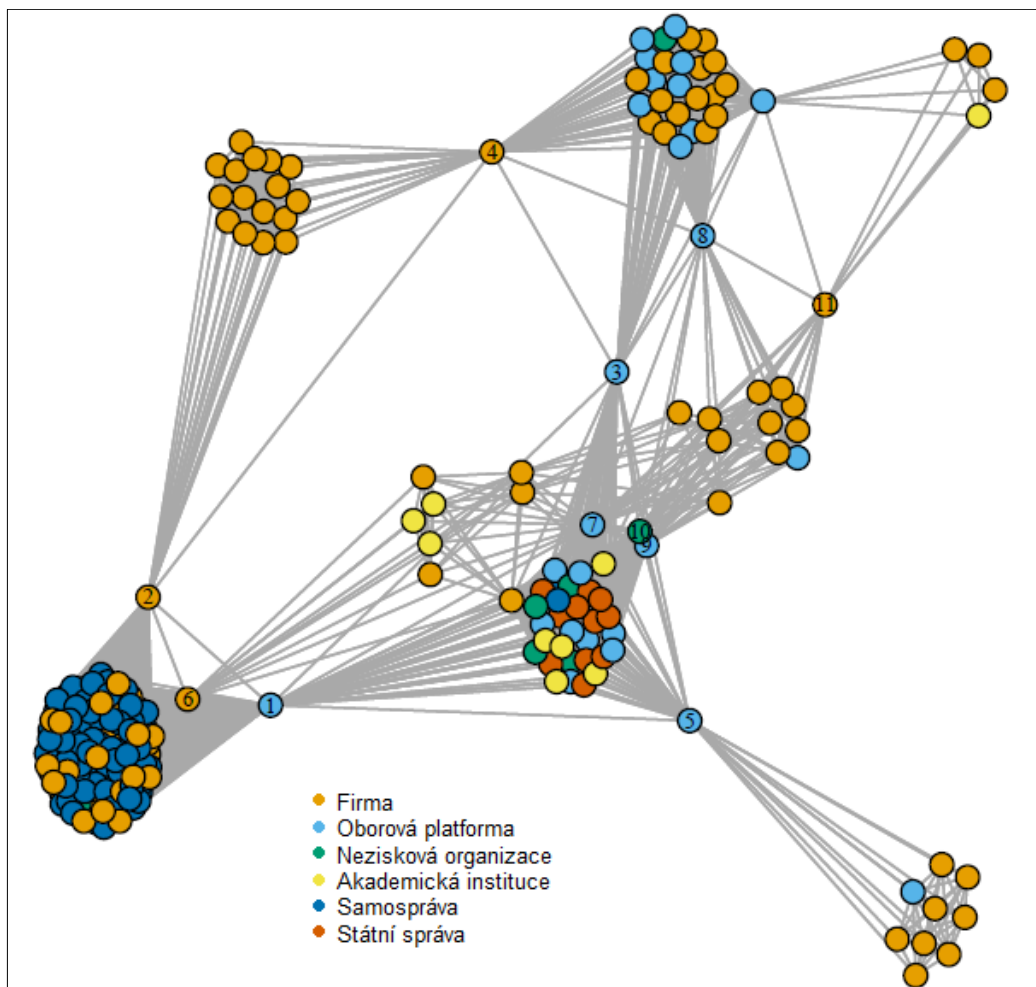
- Česká asociace oběhového hospodářství (ČAOBH)
- Česká asociace odpadového hospodářství (ČAOH)
- Pracovní skupina Oběhové hospodářství Svazu průmyslu a dopravy (v rámci Expertního týmu pro environmentální politiku) (PS SPD)
- Pracovní skupina Udržitelné materiály České rady pro šetrné budovy (PS CRSB)
- Pracovní skupina Cirkulární ekonomika České podnikatelské rady pro udržitelný rozvoj (PS CBCSD)
- Rada pro odpadové hospodářství Ministerstva životního prostředí (R MZP ODPADY)

- Účastníci všech ročníků soutěže pořádané Ministerstvem průmyslu a obchodu Přeměna odpadů na zdroj (MPO SOUTEZ)
- Účastníci/ice konference pořádané Institutem cirkulární ekonomiky Odpad zdrojem (INCIEN KONFERENCE)
- Účastníci a účastnice odborné konference Vize 2024 pro oběhové hospodářství (VIZE 2024)

Ve výše uvedených platformách a organizacích se sdružuje celkem 233 aktérů, kteří tvoří námi mapovanou síť v oblasti oběhového hospodářství. V následujících dvou vizualizacích (Graf 7 a 8) je ukázána topografie sítě aktérů ve dvou podobách – skrze typologii aktérů a skrze oblast jejich činnosti. Oblast činnosti byla mapována pouze u soukromých subjektů, u kterých lze vymezit sektor činnosti z hlediska oběhového hospodářství. U neziskových, veřejných a samosprávných subjektů činnost sledována nebyla.

Ve výsledné vizualizaci byly dále čísla označeny aktéři a aktérky s nejvyšší hodnotou středové mezipohy: tyto aktéři (tzv. brokeři) mají v síti nejvýhodnější pozici z hlediska toku informací, přehledu o dění a složení sítě a využívání zdrojů dostupných v síti a v práci se stakeholdery má smysl se jimi speciálně zabývat. Tabulka s přehledem nejvyšších hodnot středové mezipohy je v příloze této studie.

Síť aktérů oběhového hospodářství (podle typu aktéra)

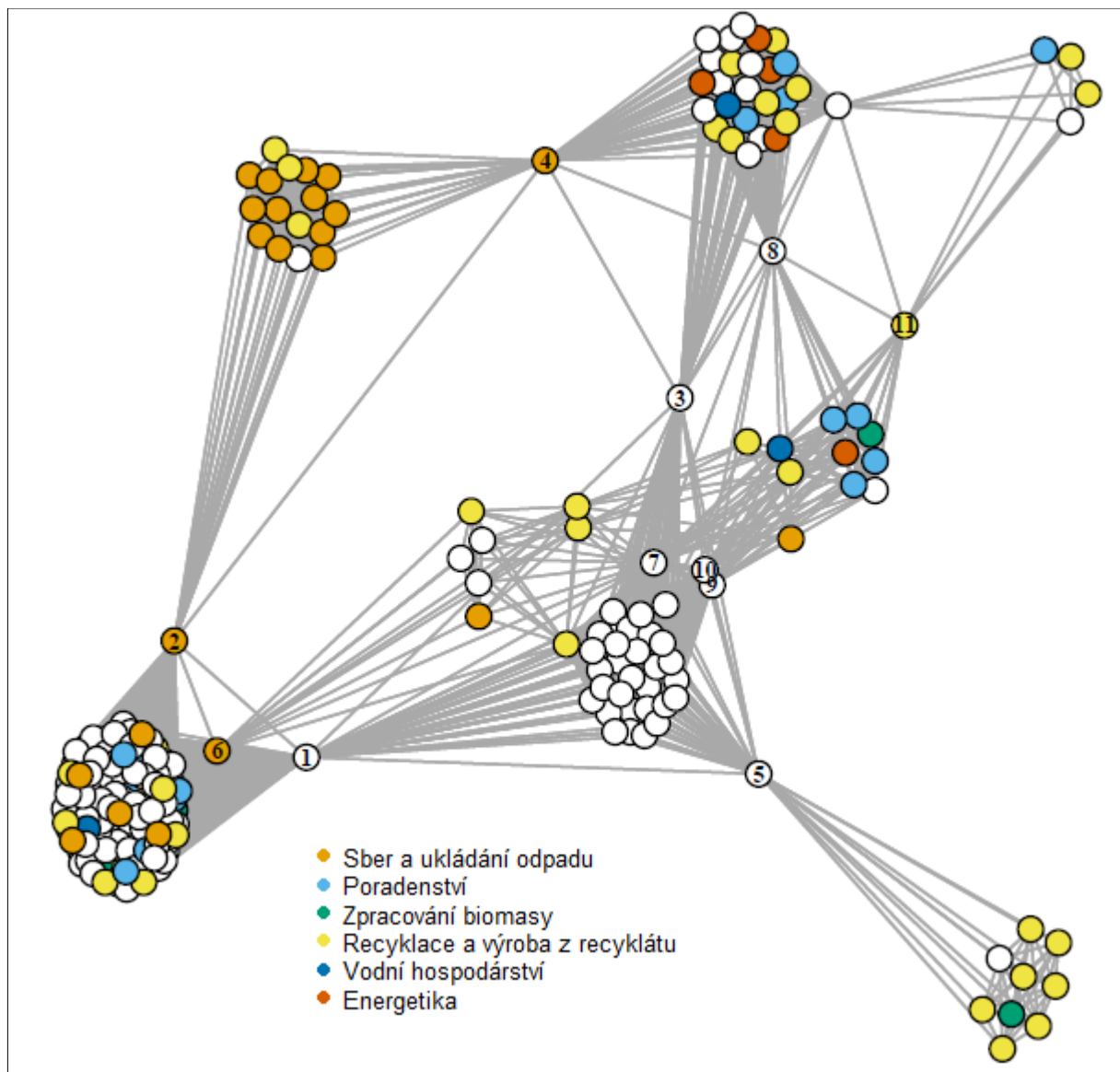

Graf 1: Síť aktérů oběhového hospodářství (podle typu aktéra)

Pozn. Aktér s nejvyšší hodnotou středové mezipohy je označen číslem 1 - Česká asociace odpadového hospodářství. Další viz tabulka v příloze.

V síti aktérů dominují firmy či oborové platformy, které se často sdružují ve vlastních platformách zabývajících se cirkulární ekonomikou. Velmi málo jsou v síti naopak zastoupeny akademické instituce. Skrze každoroční konferenci Institutu cirkulární ekonomiky jsou v síti silně zastoupeny také obce a města.

Síť aktérů oběhového hospodářství (podle typu činnosti soukromých aktérů)

Graf 2: Síť aktérů oběhového hospodářství (podle typu činnosti soukromých aktérů).

Pozn: Oblast činnosti byla mapována pouze u soukromých subjektů, u kterých lze vymezit sektor činnosti z hlediska oběhového hospodářství, ostatní uzly jsou ponechány bílé.

Byť se koncept cirkulární ekonomiky začal rozvíjet v oblasti odpadového hospodářství, síti aktérů již firmy zabývající se primárně svozem a ukládáním odpadu již síti zdaleka nedominují

(26 firem). Větší zastoupení v síti mají firmy, které se věnují materiálovému využití odpadu a práci s recykláty (35 firem). Celkem 21 firem se věnuje poradenství, což opět potvrzuje význam měkkých nástrojů a velké množství příležitostí dosud neobjevených kvůli nedostatku informací či kapacit zabývat se procesními nebo technologickými inovacemi, 8 firem v síti se věnuje zpracování biomasy, nejčastěji formou kompostování.

S velkým odstupem nejvyšší hodnotu středové mezipolohy má v síti Česká asociace odpadového hospodářství, která propojuje velké množství aktérů a má přehled o tocích informací v různých částech sítě. Jedná se o aktéra, u kterého je cirkulární transformace spojena jak s velkými příležitostmi, tak značnými riziky s ohledem na to, že zvýšení míry uzavřenosti materiálových toků bude docházet k omezování skládkování.

Zdroje:

BURT, R.S., 2000. The network structure of social capital. *Research in Organizational Behavior*, 22, 345-423.

BURT, R.S., 2004. Structural Holes and Good Ideas 1. *American Journal of Sociology*, 110(2), 349-399.

GRANOVETTER, M., 1973. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.

INGOLD, K., 2011. Network Structures within Policy Processes: Coalitions, Power, and Brokerage in Swiss Climate Policy. *Policy Studies Journal*, 39(3), 435-459.

LELEA, M., A., et al., 2014. Methodologies for Stakeholder analysis. Schwob Digitaldruck, Fulda, Germany.

NEWMAN, M., 2010. *Networks: An introduction*. Oxford: Oxford University Press.

NOOY, W., MRVAR, A., a BATAGELJ, V., 2011. *Exploratory social network analysis with Pajek*. New York: Cambridge University Press.

VIGNOLA, R., MCDANIELS, T., a SCHOLZ, R., 2013. Governance structures for ecosystem-based adaptation: Using policy-network analysis to identify key organizations for bridging information across scales and policy areas. *Environmental Science and Policy*, 31, 71-84.